

עריכה: אלי פרה

נושא צמוד - 2 טקסטים

"טיפים":

1. בחיבורך העזר בטקסטים לשם אבחנות ולנקיטת עמדה או כדי לגבש לעצמך נקודות חשיבה. כלומר: לאחר שקראת את הקטע, שב רגע ארוך, ואל תמהר "להתנפל" על הנייר ותתחיל לכתוב. חשוב קודם במתינות (יש לך מספיק זמן) וקבע עמדתך לגבי הנושא, רשום לפניך נקודות חשיבה, רעיונות, נתונים ועובדות וכן הלאה. זה "הבשר" של חיבורך. החומר ממנו תרחיב בנושא.
2. בחיבורך התייחס לטקסט, בצורה זו או אחרת (אם אתה מסכים לדעתו של כותב המאמר, או חולק עליו, בְּמֶה וּלְמֶה) כלומר: צטט מהמאמר כדי שתוכל להתייחס לדברי הכותב ולתוכן הדברים. בציטוט הקפד לשים מילות הציטוט במרכאות. במודגש – **אל תעתיק פסקות ממנו**, אלא התייחס לנושא ולדברי הכותב.
3. הקפד לכתוב במסגרת דרישות הנושא, כלומר: אם את/ה מתבקש/ת לכתוב במסגרת מאמר בעיתון, או כמכתב, או כדיון בכיתה, או כל מסגרת שתבקש, מלא אחר ההוראה וכתוב בהתאם.
4. כתוב תמיד, אבל תמיד! בצמוד לנושא, ואל תסטה ממנו למחוזות עלומים וחסרי קשר לנושא, בקיצור: **"אל תמרר"** כדי למלא דפים ופסקות!
5. הקפד על ניסוח נכון מבחינה תחבירית ולשונית, תוך פיסוק נכון ומוקפד. (נקודות בסוף כל משפט, פסיקים בתוך המשפט, סמני שאלה וקריאה וכדומה)
6. לפני הגשת המבחן, קרא שנית את חיבורך לוודא ולתקן שגיאות לשון, כתיב ופיסוק. וכן לוודא שאתה עצמך מבין את מה שאתה כותב...

הנושא: העולם שייך לצעירים, ומה יעשו הזקנים?

"והדרת פני זקן", ו"אל תשליכנו לעת זקנה", ו"בן שישים לזקנה וכן שמונים לגבורות" כל אלה הם אִמְרוֹת מתוך המקורות היהודיים, שבתוכם מקופלים ערכים מוסריים ואנושיים. דון בסוגיות המובאות הן במאמרים והן באמרות, תוך התבוננות ביחס החברה המודרנית אל הזקן ואל הזקנה. הבא דוגמאות מחיי היום-יום של הזקן/נה מתוך ניסיוןך האישי (היחס לסבא/סבתא במשפחה אם יש, בעיותיהם ומצוקותיהם, או מתוך עבודה עם זקנים בבית אבות וכדומה)

פרידה ממקל הסבא / עוז אלמוג – סוציולוג

העובדה שיותר ויותר אנשים מאריכים ימים ושרבים מגיעים לגיל זקנה כשהם צעירים ופעילים בנפשם ובגופם, או לחלופין נכים, תשושים ועריריים, יצרה עבור החברה המערבית מציאות כלכלית, רפואית, פוליטית, סוציאלית ומוסרית חדשה. במציאות הדמוגרפית המשתנה מנסה החברה המודרנית להגדיר לעצמה מחדש את יחסה לגיל בכלל ולזקנה בפרט. ביסוד יחסה של החברה המערבית לזקן עומדת תערובת של ערכים, מיתוסים וסטריאוטיפים מסורתיים ומודרניים.

הערך הראשון והחשוב ביותר, שעל פיו נקבע היחס כלפי הזקן, הוא ערך העבודה או הפרנסה. מי שפרש מעבודתו (המְפֹרְנסת) נתפס על-ידי החברה לא רק כמי שאיבד מיוקרתו, אלא גם כמי שאיבד את המקור העיקרי ליצירת תוכן בחייו.

תפיסה זו הובילה לכך שהיציאה לגמלאות, לא זו בלבד שאיננה נתפסת אצל רוב הפורשים (גם אלה שפרנסתם מובטחת) כ"יציאה מעבודות לחרות", אלא שהיא הופכת (בעיקר עבור הגברים) למשבר אישי עמוק. אין זה מקרה שביטוי הסלנג הישראלי "גמר את הקריירה" מציין אדם מחוסל.

העובדה שהארכת משך החיים אחרי גיל הפרישה (עד כדי עשר ואף עשרים שנה מיום הפרישה) לא לִוְיָתָה בשינוי ערכי מקביל בתחום היחס לעבודה, הביאה להתהוות דור של קשישים מנוכרים התועים בחשכת זקנתם. הניתוק חברתי, אובדן הביטחון העצמי, ירידת העניין בחיים והשעמום הפכו למנת חלקם העגומה של אנשים שלא הוכנו - מבחינת חינוכם ואורח-חיהם כאנשים צעירים - לזְקָנָה מופלגת. מי שזהותו נבנתה בעיקר על רקע העובדה שפרנסה אותו ומי שהפנאי ניתפס אצלו כחופשה זמנית או כבטלה, מוצא עצמו בהכרח עם הפרישה בחוסר שליטה על חייו.

אך הזיקה חברתית בין זְקָנָה לבין ניכור ואובדן-דרך איננה זיקה הכרחית. יתכן מאוד שדור הקשישים המנוכרים הנוכחי הוא רק דור-מעבר בתולדות האנושות. זאת כתוצאה משני תהליכים שכבר יצאו לדרך: התהליך הראשון הוא עלייה בחשיבותו של הבית כמקום עבודה. חלק ממשבר הפרישה נבע עד היום משינוי הסביבה חברתית שאליה הורגל האדם. אולם, מדור הזקנים העתידי, אשר יורגל מצעירותו לעבוד בבית (באמצעות מחשב, פאקס, מודם וכדו'), תיחסך תקופת ההסתגלות הכואבת לסביבה חברתית חדשה. ביתם ימשיך להיות מבצרם.

התהליך השני - שהוא משמעותי יותר - הוא השינוי הכמותי בין הפנאי לבין העבודה. החברה המערבית עברה זה מכבר לשבוע-עבודה בן חמישה ימים ובקרוב אף לארבעה ימים בלבד. כאשר נגיע לשבוע עבודה בן שלושה ימים (ויש הצופים זאת עוד במאה הנוכחית) יאבד המושג "עבודה" ממשמעותו המסורתית. ההיצע בתחום הבידור וההשכלה גם הוא הולך וגדל במהירות מסחררת, תוך שהוא פותח עידן שבו הפנאי עשוי לגבור - מבחינת העניין והסיפוק שהוא מעניק לאדם - על הקריירה המקצועית. השינוי במעמדה של העבודה מִמְתָן אפוא, ובעתיד אולי אף יבטל את משבר הפרישה ממנה. לא רחוק היום שבו יצא האדם לגמלאות לא כדי לנוח משנות עבודה מפרכות, אלא כדי להתחיל לפתח את מה שהסוציולוגים מכנים "קריירת פנאי".

יחסה של החברה המערבית לזְקָנָה מושפע גם ממיתוס הנעורים, המלווה בפולחן היופי, הבריאות והמין. בעולם "השייך לצעירים", מצאו עצמם הזקנים בסטאטוס חברתי חדש, אך דומה כי גם מיתוס הנעורים, שיצר מעין מעמדות גילאים, מתעררר קמעה בשנים האחרונות.

II. מאמר שני בנושא: העולם שייך לצעירים, ומה יעשו הזקנים?

מתוך: מוסף "הארץ" - "הגיל השלישי", נובמבר 1994

תעשיית הקוסמטיקה, הטיפול התרופתי, פיתוח הוויטמינים הסינטטיים, הרפואה הפלאסטית, הרפואה המונעת, והמודעות הציבורית לתזונה נכונה והצורך בפעילות גופנית – כל אלה הביאו להאטה ולשליטה בסימני הזקנה. חל טשטוש הולך וגדל בין החזות הפיזיולוגית של הצעירים לבין זו של הזקנים. כיום, רק בסביבות גיל השמונים מתקשים הזקנים להילחם באכזריותו של הזמן. גם בתחום ההתנהגות החברתית חל טשטוש הולך וגדל בין זקנים לצעירים. סמלי סטאטוס - כגון גינס, שיער ארוך, עגילים, כתובות-קעקע ועוד - ודפוסי בילוי - כגון ריקודי דיסקו, צפייה במופעי-רוק, נסיעה באופנועים ועוד – איבדו זה מכבר את התווית הצעירה שלהם והפכו לנחלת הצעירים והמבוגרים כאחד. השמרנות התרבותית, גם היא הוכרעה מזמן על-ידי הפלורליזם (מגוון) והסובלנות המערביים, והפער בין השקפת העולם של בני-התשחורת (נוער) לבין הבאים בימים איננו עוד עמוק כפי שהיה בדורות הקודמים.

סיבה אחרת לטשטוש ההבחנה בין הגילים היא השינויים שחלו במודל היופי. העולם היותר מודרני רחק מנאיביות וכנגזר מכך - גם מנהייה אחר יופי תמים וסטריאוטיפי. המעבר מסרגל יופי חד-ממדי, לסרגלים רבים ומגוונים של יופי בלתי צפוי, מגדילה את הסיכוי להתקבלותו של "יופי מבוגר" ומפוררת את הזיקה המסורתית בין אסתטיקה לבין גיל. דוגמאות לכך ניתן למצוא בעולם הקולנוע וגם בעולם הרוק והפופ (כמו טינה טרטנר, סטינג או יפה ירקוני שלנו).

בעבר, השליטה בטכנולוגיה מודרנית, ובעיקר במחשב, העניקה יתרון לדור הצעיר, שכן היא עוררה פחדים ורתיעות אצל אנשים מבוגרים שהורגלו לדפוסי עבודה שמרניים. אך לאחרונה מצטמצם הפער בין צעיר לבין מבוגר גם בתחום זה. ההתיישנות הטכנולוגית היא כה מהירה היום, עד כי גם הצעיר "מזדקן" מהר מאוד מבחינת יכולתו להיות מעודכן ברזי הטכנולוגיה.

יחסה של החברה המערבית לזקנים ולזקנה - בעיקר להיבטים הקשים של הזקנה בגיל מבוגר מאוד - מושפע גם מהקודים המוסריים והרגישויות ההומאניות המאפיינים אותה. מצד אחד שוררת עדיין בציבור בורות גדולה באשר לעולמו של הזקן, ויחסם של רבים רווי בדעות קדומות, הנחות מוטעות וסטריאוטיפים מושרשים. מצד שני, יותר ויותר משאבים כלכליים ורוחניים מוקצים לטיפול בזקן, לחקר הזקנה ול"חינוך מחדש" של הציבור בתחום זה. המגמה הנמשכת בשדה המחקר הגרונטולוגי (מדע העוסק בבעיות הזקנה) והגריאטרי (מחקר וטיפול במחלות-זקנה) היא להוכיח שהמושג גיל מורכב בהרבה מכפי שתויג בעבר, וכי סינליות, תלותיות, היפוכונדריות ועוד חולשות אנושיות אינן בהכרח תולדה של גיל מבוגר. דומה שהמציאות אכן מוכיחה שיש זקנים שנשארים צעירים ויש צעירים שנולדים זקנים.